

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Perły bibliotekarstwa czeskiego : najstarszy uniwersytet w Europie Środkowo-Wschodniej i jego księżnica

Author: Agata Muc, Bogumiła Warząchowska

Citation style: Muc Agata, Warząchowska Bogumiła. (2016). Perły bibliotekarstwa czeskiego : najstarszy uniwersytet w Europie Środkowo-Wschodniej i jego księżnica. "Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy" (2016, nr 3, s. 135-139).

Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielana taka sama licencja.

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

PERŁY BIBLIOTEKARSTWA CZESKIEGO. NAJSTARSZY UNIWERSYTET W EUROPIE ŚRODKOWO-WSCHODNIEJ I JEGO KSIĄZNICA

Uniwersytet Karola w Pradze jest najstarszą uczelnią w Europie Środkowo-Wschodniej. Uczelnia została założona w 1348 r. przez Karola IV na wzór paryskiej Sorbony, a na przestrzeni dziejów znaczącą rolę w jej rozwoju odegrali husyci. Po burzliwych kolejach losu w 1920 r. placówka została uznana za prawnego kontynuatora średniowiecznego Uniwersytetu, a po wojnie w 1945 r. reaktywowano ją jako czeską Alma Mater.

Obecnie instytucja akademicka kształci 1/6 wszystkich czeskich studentów na 17 wydziałach i ponad 600 kierunkach. W uczelni studiuje ponad 50 tys. studentów, których kształci ponad 4 tys. pracowników naukowych i tyleż samo zatrudnionych jest w administracji akademickiej. Nowoczesna infrastruktura oraz zaplecze naukowo-badawcze umożliwia studentom zdobywanie wiedzy w zakresie nauk społecznych, przyrodniczych i medycznych. Uniwersytet Karola jest również wiodącą uczelnią w Europie, otwartą dla szerokiej rzeszy studentów zagranicznych z wielu obszarów językowych.

W ramach programu szkoleniowego *Erasmus+* uczelnia praska podjęła w 2016 r., w murach swojej księżnicy, bibliotekarzy z Katolickiego Uniwersytetu w Ružomberku ze Słowacji, Artvin Coruh University z Turcji i Biblioteki Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

Przygotowany bogaty program szkoleniowy był konsekwentnie realizowany każdego dnia, poczynając od pierwszego, w którym poznaliśmy strukturę organizacyjną uczelni i jej historię. Rozmieszczenie biblioteki centralnej i bibliotek specjalistycznych w różnych miejscach Pragi było dodatkową okazją do poznawania i podziwiania pięknej architektury stolicy Czech. W pierwszym dniu szkolenia przyjęto nas w Bibliotece Centralnej Uniwersytetu Karola, gdzie dzięki przygotowanym prezentacjom zapoznano nas

---

¹ Biblioteka Teologiczna, Uniwersytet Śląski w Katowicach.

² Biblioteka Teologiczna, Uniwersytet Śląski w Katowicach.

ze strukturą organizacyjną placówki oraz pracą w zdecentralizowanym systemie biblioteki. Biblioteka Centralna jest koordynatorem prac merytorycznych i administracyjnych, a wszelkie usługi biblioteczne prowadzone są w bibliotekach wydziałowych. Wszystkie jednostki pracują w zintegrowanym systemie ALEPH, który służy nie tylko do opracowania książek i tworzenia wspólnego katalogu, ale umożliwia także zakładanie kont bibliotecznych dla czytelników. Wirtualny spacer po Bibliotece Centralnej zainspirował uczestników szkolenia do ożywionej dyskusji.

Następnie przedstawiciele wizytujących uczelni ze Słowacji, Turcji i Polski prezentowali swoje miejsca pracy, przybliżając funkcjonowanie własnych uniwersytetów i bibliotek oraz różnorodne rozwiązania organizacyjne, architektoniczne oraz techniczne. Zasadniczą część poszczególnych prezentacji zwykle poprzedzały informacje ogólne na temat regionów, historii miast i życia kulturalno-oświatowego środowisk, którym służą książki. Dzięki przedstawionym pokazom cały zespół szkoleniowy mógł lepiej poznać się i wymienić doświadczenia na temat bieżących problemów bibliotekarstwa akademickiego, zagadnień z zakresu funkcjonowania systemów biblioteczno-informacyjnych w konkretnych krajach, a także nawiązać współpracę.

W kolejnym dniu gościliśmy w murach monumentalnego budynku Wydziału Sztuki im. Jana Palacha (Knihovna filozofická fakulta nám. Jana Palacha). Biblioteka zajmuje kilka kondygnacji z oddzielnymi czytelniami specjalistycznymi. Na parterze urządzono wspólną wypożyczalnię dla wszystkich studentów. Dla usprawnienia poruszania się w przestrzeni udostępniania i korzystania ze zbiorów, książki w poszczególnych czytelniach oznaczono innym kolorem. Książnica wraz z obszernym zbiorem historycznym służy głównie studentom nauk społecznych, filologom, językoznawcom i kulturoznawcom. Bogaty zasób biblioteczny, a także dostęp do ogólnooświatowych baz danych sprawia, że biblioteka jest wiodącą instytucją w dziedzinie zaspokajania bieżących potrzeb czytelników.

Dalsze szkolenie zaplanowano w budynku Wydziału Nauk Socjalnych (Fakulta sociálních věd), gdzie studenci kształcą się w zakresie ekonomii, komunikacji, mediów, polityki, socjologii i stosunków międzynarodowych. Zaprezentowano nam pracę biblioteki Instytutu Komunikacji Społecznej i Dziennikarstwa (Centrální a novinářská knihovna), w której w kilku niewielkich pomieszczeniach zgromadzono ponad 200 tys. woluminów książek, czasopism oraz starych druków. Mimo ograniczonej przestrzeni przeznaczonej do udostępniania zbiorów, to wolny dostęp do półek sprawia, że czytelnicy swobodnie poruszają się po całej bibliotece, zarówno w części czytelnianej, jak i magazynowej.

Kolejny dzień poświęcono na wizytę w Bibliotece CERGE-EI (Center for Economic Research and Graduate Education – Economics Institute), która gromadzi głównie literaturę ekonomiczną, a zwłaszcza materiały

dotyczące stosunków międzynarodowych, bankowości i zarządzania. Placówka powstała w 1992 r. i dzięki wsparciu ze strony rządu Austrii, Fundacji Westinghouse, Uniwersytetu w Pittsburgu oraz USAID (United States Agency for International Development) stała się jedną z najważniejszych tego typu ksiąźnic w Europie Środkowo-Wschodniej. Najwięcej środków na gromadzenie zbiorów pochodzi z Narodowego Banku Czech oraz banków komercyjnych funkcjonujących na terenie Republiki Czeskiej. Pomimo stosunkowo krótkiego okresu działalności zasób biblioteki liczy ponad 100 tys. woluminów dokumentów w wersji papierowej, jednak z obserwacji bibliotekarzy wynika, że w ostatnich latach studenci najczęściej sięgają po źródła elektroniczne.

Później pojawiła się okazja do odwiedzenia Biblioteki Katolickiego Wydziału Teologicznego (Knihovna katolická teologická fakulta) mieszczącej się w budynku należącym do archidiecezji praskiej. W okazałym gmachu mieści się wiele instytucji czeskiego Kościoła katolickiego, obok Wydziału Teologicznego swoją siedzibę ma tu także seminarium duchowne, ośrodek duszpasterski, Konferencja Episkopatu Czeskiego, wydawnictwo i księgarnia Karmelitów oraz wiele stowarzyszeń katolickich. Biblioteka usytuowana jest na trzecim piętrze i składa się na nią kilka przestronnych pomieszczeń. Najobszerniejsza jest czytelnia książek i czasopism z 52 miejscami dla czytelników oraz wolnym dostępem do półek, wyposażona w nowoczesny sprzęt komputerowy, ksero, drukarki i skanery. Uwagę zwiedzających przyciąga bogaty zbiór literatury patrystycznej, a zwłaszcza obszerna seria *Corpus Christianorum*. Warto podkreślić, że obok literatury rodzimej zgromadzono wiele pozycji w językach obcych, również w języku polskim, zwłaszcza prace naukowe wydawane przez Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II. Wypożyczalnia z kilkoma stanowiskami do obsługi studentów jest równocześnie stałym miejscem pracy dla części personelu bibliotecznego. Magazyny natomiast usytuowane są w dolnej części budynku i gromadzą ten księgozbiór, który nie jest wykorzystany w bieżącej pracy dydaktycznej i naukowej. Dla pracowników Biblioteki Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego wizyta w pokrewnej ksiąźnicy okazała się być jednym z istotniejszych elementów programu *Erasmus+*, ponieważ zakończyła się nie tylko wymianą doświadczeń, ale także przyczyniła się do nawiązania współpracy w zakresie wymiany międzybibliotecznej.

W niedalekiej odległości od Wydziału Teologicznego, w samym sercu kampusu Politechniki Czeskiej (České vysoké učení technické v Praze – ČVUT) znajduje się niezwykle nowoczesny gmach Czeskiej Narodowej Biblioteki Technicznej (Národní technická knihovna). W okazałym i oryginalnym pod względem architektonicznym budynku, oprócz Narodowej Biblioteki Technicznej, ma swoją siedzibę także Centralna Biblioteka Politechniki Czeskiej (Ústřední knihovna ČVUT). Przeszklona bryła ksiąźnicy, na tle zabytkowej architektury Pragi, przyciąga wzrok zwiedzających

i doskonale wpisuje się w zabudowę kampusu uczelni. Budynek biblioteki powstał na planie kwadratu o zaokrąglonych bokach, a szklana elewacja umożliwia nieograniczone korzystanie ze światła naturalnego. Na sześciu kondygnacjach oprócz tradycyjnego wyposażenia bibliotecznego, takiego jak regały z książkami i stoliki, biurka komputerowe, pomieszczenia do indywidualnej i grupowej pracy naukowej, znajdują się także wygodne fotele, sofy, pomieszczenia socjalne z możliwością przygotowania kawy, herbaty i ciepłych posiłków. Na parterze mieści się przestronny hol, sala koncertowa na 200 miejsc, kawiarnia na 150 miejsc, a także sala wystawowa i księgarnia oraz otwarty przez całą dobę pokój do nauki dla studentów. W całym budynku przewidziano 1200 miejsc do nauki i 300 miejsc przeznaczonych na rekreację. Natomiast jeżeli chodzi o księgozbiór to jako centralna biblioteka techniczna ma za zadanie gromadzić oraz udostępniać literaturę i inne źródła informacji z zakresu szeroko rozumianych nauk technicznych. Obecnie zasoby liczą ponad 1,5 miliona woluminów, z czego 330 tys. w wolnym dostępie, w czytelniach udostępnianych jest 1200 tytułów czasopism drukowanych oraz dostęp do ponad 50 tys. e-źródeł i licznych e-książek. Biblioteka oprócz celów dydaktyczno-naukowych stanowi także swoisty ośrodek kulturalno-rozrywkowy, proponując szeroki wachlarz imprez kulturalnych, organizując wycieczki, spotkania oraz wykłady na różnorakie tematy.

W Czeskiej Narodowej Bibliotece Technicznej zwraca uwagę przyjazne nastawienie do użytkowników począwszy od strefy ochrony, poprzez bibliotekarzy i specjalistów dziedzinowych, a to sprawia, że czytelnicy czują się niezwykle swobodnie, niemal jak we własnym domu. Otwarcie na społeczność akademicką i lokalną sprawia, że wszystkie pomieszczenia biblioteczne są wypełnione czytelnikami, którzy spotykają się zarówno w celach naukowych, jak i towarzyskich, korzystając z bogatej oferty kulturalnej.

Zwieńczeniem pobytu szkoleniowego była wizyta w Bibliotece Narodowej Republiki Czeskiej (*Národní knihovna České republiky*), która jest jedną z najstarszych i największych księżnic na terenie Czech. Biblioteka mieści się w barokowym budynku dawnego kolegium jezuickiego Clementinum, a jej początki sięgają czternastego wieku. Znaczny wkład w rozwój biblioteki wnieśli jezuici, którzy dbali zarówno o pomieszczenia biblioteczne, wyposażenie, jak i regularne powiększanie zasobu. Biblioteka Narodowa chlubi się znakomitym zbiorem średniowiecznych kodeksów, jak również wieloma kolekcjami prywatnymi, dawnych i współczesnych ofiarodawców.

Zbiory czeskiej Biblioteki Narodowej liczą ponad 6 milionów woluminów i każdego roku przybywa o około 80 tysięcy jednostek. Duży przyrost zbiorów powoduje problemy związane z ich przechowywaniem, a jednocześnie nie jest możliwa rozbudowa Clementinum, gdyż jest to obiekt zabytkowy. W związku z tym egzemplarz archiwalny, od 1996 r. przechowywany jest poza Pragę, w *Centrlní depozitar*, usytuowanym w Hostiwarze.

W zabytkowym budynku księżnicy mieści się 7 czytelni (ogólna, czasopism społeczno-przyrodniczych, bibliologiczna, muzykaliów, zbiorów specjalnych i dla pracowników naukowych) oraz pracownia audiowizualna. Obecnie cały kompleks poddawany jest pracom remontowym i część pomieszczeń została wyłączona z użytkowania. Jednak nie ma to większego wpływu na liczbę czytelników, która w ostatnich latach sięga miliona rocznie – są to głównie studenci, pracownicy dydaktyczni i naukowcy. Biblioteka Narodowa w Pradze gromadzi, zabezpiecza, opracowuje i udostępnia zbiory w języku czeskim (bohemia), powstające w kraju i za jego granicami. Dodatkowo pełni także rolę biblioteki uniwersyteckiej. Służy środowisku akademickiemu i szerokiej społeczności uczonych i badaczy. Współpracuje z wieloma bibliotekami europejskimi, wykraczając poza granice, aż do odległych terenów Azji.

Podobnie jak to ma miejsce w bibliotece uniwersyteckiej, księgozbiór jest opracowywany w systemie ALEPH. Katalogi kartkowe zamknięto na książkach wydanych w 1995 r. i w całości zeskanowano do bazy komputerowej.

Po wizycie w Bibliotece Narodowej udałyśmy się do położonej w pobliżu Miejskiej Biblioteki Publicznej (*Městská knihovna v Praze*), aby zobaczyć studnię wiedzy. Jest to niezwykle ciekawy obiekt, przypominający studnię wykonaną z wielu tysięcy książek wycofanych ze zbiorów bibliotecznych.

Wizyta w najstarszym Uniwersytecie Europy Środkowo-Wschodniej po raz kolejny pokazała potrzebę organizowania szkoleń *Erasmus+*, które ubogacają i rozwijają bibliotekarzy. Wyjazdy studyjne są również inspiracją do podejmowania odważnych i nowatorskich decyzji w swoich placówkach. Nawiązana współpraca owocuje pozyskiwaniem literatury i dostępem do wielu źródeł informacji. Czerpiąc z doświadczenia bibliotek partnerskich, udoskonalamy swój warsztat pracy, a tym samym wnosimy znaczący potencjał w rozwój życia naukowego uczelni.